
BOSNIEN - EN OLÖSLIG KONFLIKT ?

THOMAS BACKTEMAN

Är konflikten i Bosnien en olöslig konflikt? Ja, inte finns det mycket som talar för att en varaktig och snar fred skulle vara nära förestående, anser Thomas Backteman som själv tjänstgjort sex månader i den nordiska FN-bataljonen i området.

Ankomsten till krigets Bosnien:

Den 26 mars 1994 klockan 05.00 avmarscherade cirka 100 personer från Plesobasen i Kroatiens huvudstad Zagreb. Målet var Tuzla i Bosnien och vi skulle komma att vara de sista personerna som kunde åka in till Tuzla via Restjugoslavien. Resan gick österut mot den serbiska gränsen. Efter diverse smärre incidenter, kunde vi 10 timmar senare passera bron över floden Drina i gränsstaden Zvornik.

Stora förändringar

Under den perioden som jag var nere i Bosnien skedde flera förändringar som kom att påverka utvecklingen kraftigt. Den enskilt viktigaste händelsen var federationen mellan den bosniska regeringssidan och bosnienkroaterna som de facto började att fungera i slutet av mars 1994. Bosnienkroaterna som har utropat en

---

THOMAS BACKTEMAN är reservkapten och verksam som ekonom. Under sex månader tjänstgjorde han som stridsledningsofficer vid den nordiska bataljonen i Bosnien.

egen republik, Herzeg-Bosna, har under hela kriget kontrollerat ett antal strategiskt mycket viktiga områden. Framför allt gäller det området kring staden Kiseljak, som ligger vid den enda större väg som leder upp i den norra delen av Bosnien där den nordiska bataljonen har sitt ansvarsområde. Innan samarbetet med kroaterna inleddes var bosnierna i den norra delen av republiken Bosnien-Herzegovina helt beroende av de förnödenheter som kunde transporteras upp via FN:s försorg, det som kunde smugglas in i området, samt det som bosnierna eventuellt odlade själva. Prisnivåerna på alla konsumtionsvaror var mycket höga. Exempelvis kan nämnas att, en liter diesel kostade 30 D-mark, den enda fungerande valutan, när vi kom ner i området. Bara två månader senare var priset nere på 2-3 D-mark per liter. Samma prisfall gällde i princip alla andra konsumtionsvaror.

Samtidigt som förnödenheterna började komma upp i området strömmade också en stor mängd vapen in i området. Idag är Kroatien, direkt eller indirekt

som genomfartsland, den viktigaste vapenexportören till den muslimska sidan i kriget. Det vi såg var i första hand nya handeldvapen och ny personlig skyddsutrustning. Däremot såg vi bara mindre mängder nya tyngre utrustning, som till exempel en ny raketartilleripjäs, under samma tid.

Muslimerna håller igång kriget

Trots den muslimska sidans handikapp på grund av sämre utrustning, är det idag ingen tvekan om att muslimerna är den mest aktiva parten i kriget. Ett faktum som under vår tid däremot bland annat kom till uttryck i att alla offensiva militära stridshandlingar i området, under de sex månader som jag var nere, initierades av muslimerna. Vi hade under perioden fem större operationer som alla startades av muslimerna.

Ingen följde avtalet

Bilden förstärktes ytterligare under inledningen av det avtal som de stridande parterna skrev under om *Session of hostilities* (ungefär "avbrytande av offensiva stridshandlingar"). Avtalet följdes i vårt område av den bosnienserbiska sidan medan den bosniska regeringssidan fortsatte att vara aktiv under hela perioden och försökte tillskansa sig fördelar i skydd av avtalet. Utvecklingen medförde till slut att ingen sida följde avtalet och allt förblev som tidigare i vårt område.

Det är också uppenbart att den bosnienserbiska sidan är den långsiktiga förloraren om kriget fortsätter. De har idag uppnått sina militära mål och mer därtill. De har problem med sviktande moral,

ont om soldater och de kommer att få en allt besvärligare förnödenhetssituation i takt med att sanktionerna från Restjugoslavien fortsätter att verka.

De senaste oroligheterna startades av muslimerna

Vi får inte heller glömma bort att den senaste tidens oroligheter, sydost om Sarajevo, söder om Gornj Vakuf samt i Bihacområdet, initierades av den bosniska regeringssidan. På de två förstnämnda platserna, av vilka den första är den viktigaste, har regeringssidan behållit initiativet och varit framgångsrik. Men det som har fått världens, och främst USA:s, uppmärksamhet är utvecklingen i Bihacområdet. Ingen har dock hört indignerade amerikanska kongressledamöter tala om att bomba muslimerna under någon av dessa offensiver. Däremot när bosnienserberna, understödda av Krajina-serber och den muslimske affärsmannen Abdic's friskaror vinner framgång höjs genast röster på vedergällning.

Avbryta offensiven

Den bosniska regeringsstyrkan kräver att de behandlas med en annan måttstock än bosnienserberna. BHC:s chef General Sir Michel Rose kritiserades häftigt av bosniska regeringsföreträdare när han krävde att muslimerna skulle avbryta sin offensiv, samtidigt som bosnierna vill att FN skall skydda den fredade zonen Bihac.

Kärvare attityd mot FN

Vi märkte också av en allt kärvare attityd mot FN i vårt område allteftersom krigs-

lyckan vände. Under sensommaren var vi under vissa tider helt förbjudna att röra oss i stora delar av vårt område, trots det avtal som undertecknades mellan Alia Isobegovic, Bosniens president, och General Wahlgren, som då var chef för alla FN:s styrkor i det forna Jugoslavien, om full rörelsefrihet för alla FN-styrkor på bosniskt regeringsterritorium. Problemet med rörelsefriheten har fortsatt att vara stort i den nordiska bataljens område även efter det att vi lämnade området.

Grundläggande problem

USA:s nära samarbete med muslimerna är ett av de tre stora problemen i konflikten. USA har uppenbart utsatts för påtryckningar från sina muslimska allierade i Mellanöstern. Om USA inte hade tagit ställning för den bosniska regeringssidan för cirka ett och ett halvt år sedan hade kriget kunnat vara slut nu. Den muslimska sidan var mycket hårt pressad av bosnienserbernas sommaroffensiv 1992. De kunde vid det tillfället ha accepterat nästan vilken fred som helst. Tyvärr, ur världsoptionens synvinkel, hade den sida som utmålats som den onda då vunnit kriget. Det tangerar ett grundläggande problem i konflikten; ett problem som gäller alla militära konflikter.

Starkast vinner

Den som har den starkaste krigsmakten vinner kriget. Bosnienserberna har fortfarande den starkaste krigsmakten, alltså vore det naturligt att de vinner kriget. Om man inte kan acceptera det tvingas världssamfundet ingripa och stödja den

muslimska sidan. Men problemet är uppenbarligen att man inte heller kan enas om hur det skall gå till, även om de mest högljudda kraven har varit att man skall släppa vapenembargot. Det här är ett problem som till och med har hotat att spräcka enigheten i FN, där USA, i strid med säkerhetsrådets beslut som de själva har undertecknat, under hösten hade planer på ett ensidigt hävande av vapenembargot.

Släcka eld med bensin

Att muslimerna verkar för att få vapenembargot mot Bosnien-Herzegovina upphävt är inte konstigt. Om de fick tillgång till mer kvalificerad utrustning, såsom stridsvagnar, tunga artilleripjäser, och helikoptrar skulle de kunna fullfölja sina intentioner att försöka knyta samman de tre enklaverna Sebrenica, Zepa och Gorazde med det övriga bosniska territoriet. Dessa tre enklaver samt Bihac-fickan får muslimerna att inse att de fortfarande måste ha kvar FN i området. Inget av de fyra områdena skulle kunna förbli muslimska någon längre tid om det inte vore för FN. Den som idag verkar för att upphäva vapenembargot måste först förklara hur ökad tillgång på vapen skulle kunna skapa fred. För min egen del ser jag det som att försöka släcka eld med bensin. Har man tur slocknar elden, men först efter en rejäl explosion.

Erkänna staten som inte finns

De två andra stora problemen är att världssamfundet erkände Bosnien-Herzegovina som en stat, trots att de inte hade kontroll över sin egen gräns, samt

det faktum att man stationerade FN-trupp i ett område där de stridande parterna inte vill ha fred. Det första problemet har gällt alla som har försökt skapa fredsfördrag som de stridande parterna kan acceptera.

Federation nödvändig

Trots att allt talar för att muslimer, serber och kroater aldrig kommer kunna leva i samma stat igen måste alla fredsfördrag bygga på någon form av federation mellan de olika delarna, annars bryter de ju mot sitt eget beslut, att Bosnien-Herzegovina skall vara en stat. Det andra problemet gör att man har underminerat hela tilltron till FN:s förmåga att skapa fredliga förhållanden. FN verkade befinna sig i någon form av euforisk anda efter Gulfkriget. Det kalla kriget var över, säkerhetsrådet var beslutsfähiigt och regionala konflikter var enkla att lösa. Det var ju bara att ropa på marinkåren så kunde USA med sin "enorma" krigsmakt lösa alla problem.

Något mer försiktiga

Men Somalia och sedan Bosnien har ju visat att det inte är så enkelt. Förhoppningsvis har kriget i Bosnien lärt FN:s säkerhetsråd att vara något mer försiktiga när man beslutar om FN-insatser. Sverige skall ägna sig åt fredsbevarande operationer

Här har Sverige sin egen speciella roll. Redan i Gulfkriget studerade högkvarteret möjligheterna att sätta upp en samnordisk bataljon. Man konstaterade dock att tiden inte räckte till. Resultatet blev att Sverige ställde upp med ett fältsjukhus

och Danmark med ett stabs- och bevakningskompani. När Bosnien-operationen blev aktuell dammade man av den gamla studien och Norden erbjöd sig att skicka en gemensam bataljon. I efterhand kan man fundera på om det var det mest kostnadseffektiva sättet att spendera 600 miljoner årligen av skattebetalarnas pengar.

Nordiska fredsbevarare

Även om den nordiska bataljonen har fått idel beröm av internationella bedömare och militärer, är vår unika nisch att vi genom vårt värnpliktsystem är mycket skickliga på fredsbevarande operationer. Inga professionella soldater kan mäta sig med svenska värnpliktiga när det gäller kunskaper utöver det militära. Min enkla slutsats är att fredsframtvängande operationer, som den i Jugoslavien, skall skötas av yrkessoldater. Vi skall, så länge som vi har ett värnpliktsförsvar, koncentrera våra ansträngningar på fredsbevarande operationer.

Nomenklaturans sista strid

Ett annat i media ofta bortsett faktum, är att kriget i det forna Jugoslavien är mycket av nomenklaturans sista strid. Både Serbiens president Milosevic och Kroatiens president Tudjman satt med i det råd som styrde Jugoslavien efter Titos död. I båda länderna finns en mycket begränsad demokratisk opposition. Över huvudtaget finns det ingen demokratisk tradition i området och de ungdomar som jag talade med kunde aldrig någonsin tänka sig att bli politiker och förändra sin situation med politiska

medel. Allt man talade om var möjligheten att lämna området och starta om på nytt. Inte heller i Bosnien finns någon demokratisk tradition. Bosnienserbernas president Karadic är läkaren som studerade litteratur i USA, medan muslimernas president Isetbegovic satt i fängelse under Titotiden för att han författade ett muslimskt fundamentalistiskt manifest för Bosnien. Hans parti, SDA, är ett muslimskt parti som vill skapa en bosnisk stat vilande på koranen. De har inget intresse av ett demokratiskt multietniskt Bosnien. Partiet stöds i första hand av bondebefolkningen och de människor som har flytt från de delar av Bosnien som nu behärskas av bosnienserberna.

Ingen bestående fred

Min slutsats efter att ha tillbringat drygt sex månader i Bosnien är tyvärr att utsikterna för en varaktig fred i Bosnien är mycket små. Alla fredsfördrag kommer att bära fröet till nästa konflikt.

Allt talar för att bosnienserberna kommer att tvingas till fred inom det närmaste året. Signalerna från området är nu också tydliga; bosnienserberna kan tänka sig en fredlig lösning, under förutsättning att två stater enas om den. Däremot är det tveksamt om den bosniska regeringssidan är intresserad av en fredlig lösning. Man

hävdar att man accepterade kontaktgruppens förslag, ett förslag som kontaktgruppens länder hävdade var det "absolut sista" fredsfördraget för Bosnien-Herzegovina.

Vill straffa bosnienserberna

Orsaken till att man accepterade avtalet var att det var ett bra förslag för regeringssidan, trots att man inte fick en uppdelning av landet i förhållande till folkmängden som man tidigare krävt. I fördraget fick man betydligt mer än vad man inom all överskådlig framtid skulle kunna få genom militära operationer, åtminstone med de dåvarande styrkeförhållandena. Dessutom var man snabb att acceptera, eftersom man visste att bosnienserberna inte kunde acceptera förslaget. Nu kräver man att kontaktgruppen skall följa det man ursprungligen sade och straffa bosnienserberna för att de inte godtog förslaget.

Sanningen i vitögat

Även om det inte råder någon tvekan om att bosnienserberna startade kriget och att de har begått flest krigsförbrytelser, måste man se sanningen i vitögat. Situationen har förändrats: om fem år kan det vara så att FN finns på bosnienserbiskt territorium för att skydda bosnienserberna från